

פרק ד'
קידושין ונישואין

אודיה מזעקי

מבוא

מעמד החתונה בו קושרים איש ואישה את חייהם כדת משה וישראל הוא מעמד מרגש ומשמעותי ביותר בחייו של כל אדם.

מעמד זה מורכב מפרטי הלכות רבים היוצרים ומעניקים את התוקף המחייב לקשר הזוגי.

בפרק זה נכיר את המרכיבים ההלכתיים של מעמד הקידושין והנישואין ונתעמק במשמעות הרוחנית של כל אחד מהם.

מטרתו של פרק זה הינה להכיר את השלבים השונים בדרך להקמת בית בישראל:

השידוכין

הקידושין

והנישואין

מבוא

שידוכין = מה שמכנים בטעות
כיום "אירוסין"

בעבר שני טקסים בהפרש של
שנה ביניהם.
היום הנישואין והקידושין - טקס
אחד מתחת לחופה.

שידוכין

קידושין

נישואין

א. שידוכין (׳אירוסין׳ בלשון ימינו)

השידוכין הם ביטוי להסכמה ההדדית בין האיש לאישה להינשא, אך אין הם משנים את מעמדם של בני הזוג. הם עדיין אסורים זה בזו, ואם יפרו את ההסכמה להינשא, יוכל כל אחד מהם להינשא לאחר ללא עיכוב. מקובל לבקש מחילה זה מזו ולהפך.

כיום, בחור ובחורה שהודיעו ברבים על רצונם להינשא נקראים **זוג מאורס**. רבים מכנים את פרק הזמן שבין ההסכמה ההדדית להינשא עד החתונה עצמה בשם ״אירוסין״.

הביטוי ״אירוסין״ בהקשר זה הוא ביטוי מושאל. (כפי שנראה להלן, אירוסין הנזכרים במקרא ובהלכה הם הליך שמקובל כיום לקיימו תחת החופה במהלך החתונה. בלשון חז״ל מכונה שלב ההסכמה ההדדית להינשא בשם שידוכין).

א. שידוכין

הגמרא בקידושין יב ע"ב מתארת את ניסיונם של חכמים למסד ולקבע את מעמד הנישואין באופן מוסדר. האמורא רב היה מעניש (עונש מלקות) את מי שפרץ את הכללים שחכמים קבעו, בשלושה מצבים:

1. המקדש אישה בשוק

2. המקדש בביאה

3. המקדש ללא שידוכין

המשותף לשלושת המקרים הללו הוא שמדובר בקידושין הנעשים בצורה לא מכובדת וללא תהליך ראוי, קידושין ספונטניים, אקראיים ללא תכנון והחלטה מוקדמת.

חכמים ראו ערך מכונן בהליך מוקדם של היכרות בין האישה לאישה.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף יב עמוד ב

רב מנגיד על דמקדש בשוקא, ועל דמקדש בביאה, ועל דמקדש בלא שידוכי.

[תרגום: רב היה מלקה את המקדש אישה בשוק, ואת המקדש בביאה, ואת

המקדש בלא שידוכין]

א. שידוכין

רמב"ם הלכות אישות פרק ג, הלכה כב

המקדש בלא שידוך או המקדש בשוק אע"פ שקידושיו קידושין גמורין, מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יהא דבר זה הרגל לזנות וידמה לקדשה שהיתה קודם מתן תורה.

הרמב"ם מסביר שהבעיה בצורת קידושין כזו, היא שאף על פי שיש לקידושין תוקף הלכתי הם אינם ראויים - משום שיש כאן פתח לזנות ולחזרה למצב שהיה לפני מתן תורה בו רווחה מציאות של קדשה (=אישה הנבעלת לשם זנות ולא כחלק מהתקשרות ארוכת טווח וכוללת של נישואין).

חיוב "מכת מרדות" (מלקות מדרבנן) הוא עונש על כך שהאיש מרד בגזרת חכמים, שראו ערך מכונן בהליך מוקדם של היכרות בין האיש לאישה.

על אף שחובת השידוכין לא נזכרת במפורש בתורה, היא הפכה למחייבת כדי למנוע קידושין שנערכו בבלי דעת, בפזיזות ומתוך קלות ראש וכדי למנוע פריצות וזנות.

א. שידוכין

מהגמרא ומדברי הרמב"ם עולה כי יש להתייחס לנישואין ברצינות, וההחלטה

צריכה להיות שקולה ומושכלת ולא להתקבל בפזיזות וכלאחר יד. קשר נישואין בין

איש לאישה הוא דבר עמוק ורציני וכך צריכה להיות ההתייחסות אליו.

שטר תנאים

המגיד מראשית אחרית [הקדוש ברוך הוא] הוא יתן שם טוב ושארית
לדברי הברית והתנאים שנדברו והוטנו [את ההסכם הזה שסכמו] בין שני הצדדים

היינו מצד האחד ר' _____ [כאן ממלאים את שם אבי החתן]

העומד מצד בנו החתן _____ [כאן ממלאים את שם החתן]

ומצד השני ר' _____ [כאן ממלאים את שם אבי הכלה]

השומר מצד בתו הכלה הבתולה מרת _____ [כאן ממלאים את שם הכלה]

אשר כבר נתקיימו כל החיובים מצד החתן להכלה וכן נתקיימו כל החיובים מצד
הכלה לחתן ואין להם זה על זה שום מענות ותביעות אבל נשאר עוד להתקיים מה
שהחתן הנזיל ישא את הכלה הנזיל בחופה וקידושין כדת משה וישראל

ביום _____ בשבת _____ [כאן ממלאים את התאריך העברי]

לחדש _____ שנת חמשת אלפים ושבע מאות _____

ואל יבדחו ואל יעלימו לא זה מזה ולא זו מזה שום הברדה ממון בעולם אלא ישלמו
בנכסיהן [בנכסים שביניהם] שווה בשווה ובשלום ושלום כדרך בני תורה ויראי
הש"ת.

כל זה נעשה ברעה שלימה ומיושבת וקנינא [וקנינו] מן שני הצדדים
על כל מה דכתוב ומפורש לעיל ועשו קנין על כל מה שכתוב למעלה
במנא דכשר למקנא ביה בבלי הכשר לעשות קנין בו

הכל שרר וקיים

נאום _____ עד [כאן מחתימים שני העדים]

נאום _____ עד

במהלך הדורות קיבל מעמד השידוכין,
בחלק מהקהילות, את הכינוי "תנאים".
בעת עריכת התנאים, קובעים הצדדים
(ההורים, החתן והכלה) מתי תיערך
החתונה, מה הן המחויבויות של כל צד ומה
אובה הפיצוי הכספי שישלם המבטל ח"ו
את השידוך. בחלק מן הקהילות נוהגים
לכתוב "שטר תנאים" ולחתום עליו במהלך
מה שנקרא היום "מסיבת אירוסין".

2.1 אירוסין-קידושין

השלב הראשון שיש לו משמעות הלכתית מחייבת בקשר שבין החתן והכלה הוא השלב המכונה **אירוסין** או **קידושין**.

מכאן ואילך נכנה שלב זה בשם **קידושין** בלבד.

רמב"ם, הלכות אישות פרק א, הלכות א-ג

א. קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה. כיון שנמנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וְבָא אֵלֶיהָ" (דברים כב, יג).

ב. וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם. ובאחד משלשה דברים האשה נקנית: **בכסף או בשטר או בביאה**. בביאה ובשטר מן התורה, ובכסף מדברי סופרים. וליקוחין אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין בכל מקום. ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת.

ג. וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה, הרי היא אשת איש, והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין, ואם רצה לגרש צריכה גט.

מלשון הפסוק
בדברים (כב, יג)
"כי יקח איש
אשה" למדו
חכמים כי
ההתקשרות בין
איש לאישה לא
יכולה להיעשות
כרצונם וכלאחר
יד אלא בצורה
של "ליקוחין"-
קידושין באחת
משלוש דרכים:

הקידושין נעשים באחת משלוש דרכים:

1. **כסף** - האיש מוסר לאישה סכום כסף או שווה כסף בפני שני עדים ואומר לה "הרי את מקודשת לי..."
2. **שטר** - האיש מוסר לאישה בפני שני עדים שטר ובו כתוב "הרי את מקודשת לי בשטר זה" והאישה מקבלת את השטר מתוך מוכנות להינשא.
3. **ביאה** - האיש מתייחד עם האישה וחי איתה חיי אישות לשם קידושין. ואומר לה "הרי את מקודשת לי בביאה זו" ישנם שני עדים להתייחדות.

בתקופות מוקדמות ארכה תקופת הקידושין **עד שנה שלמה**. הייתה זו תקופה של הכנות לחתונה - הכנת החתונה והבית והכנות רוחניות לבניית הקשר.

חכמים קבעו כי אף בתקופה זו שבין הקידושין לנישואין האיש והאישה אסורים בחיי אישות.

מתקופת הגאונים (לערך) **הצטמצם פער הזמן בין מעשה הקידושין לבין מעשה הנישואין עד לדקות אחדות, כשהכול נעשה במעמד אחד מתחת לחופה**. כך אנו נוהגים היום, כשקריאת הכתובה משמשת הפסקה בין מעשה הקידושין לבין ברכות הנישואין.

צירוף מעמד הקידושין והנישואין לזמן אחד איננו משנה את העובדה ששני מרכיבים אלו הם שני שלבים נפרדים בעלי אופי שונה ביצירת המחויבות והקשר בין איש לאישה.

אירוסין=קידושין

נישואין

1.2 אירוסין

1. כתובה

2. חופה

2.2 ברכת האירוסין

1.1 מהי חופה

3. האשה "נקנית"

2.2 ברכות הנישואין

4. קידושין בטבעת

1.1 שווה פרוטה בטבעת

2.2 מתן הטבעת -

אמירת "הרי את מקודשת לי"

ה. עדי הקידושין

"ארוס וארוסה"

בשלב האירוסין-קידושין הכינוי שניתן לחתן ולכלה הוא "ארוס" וארוסה".

בשינוי אותיות ניתן לקרוא כך - "אסור" ו"אסורה".

למילה "אסור" שתי משמעויות הפוכות:

1. בני הזוג אסורים זה לזו, משמע שהם אינם מותרים עדיין זה בזה.
  2. שבני הזוג קשורים זה לזו. קשר רוחני חדש מתחיל להתרקם ביניהם משעת הקידושין. קשר שאינו מבוסס על היבט פיזי.
- בחיי משפחה יהודית יש איסור ויש היתר. זהו הסוד של כל חיי המשפחה וזמני טהרתה.
- אם הקשר בנוי רק על המותר, רק על הרגעים והתקופות שבהם בני הזוג מותרים זה בזה, קשה לדעת מה יתפתח בימים שהמותר כבר לא כל כך זוהר...

ג.ג ברכת האירוסין

החופה נפתחת בברכה הנקראת "ברכת האירוסין":
ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על העריות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין. ברוך אתה ה', מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין

ברכת האירוסין מורכבת משלושה חלקים:

- איסור עריות
- איסור קשרי אישות בין המאורסים
- היתר קשרי אישות לאחר חופה וקידושין

הסיומת של הברכה באה לבטא את קדושת עם ישראל הבאה לידי ביטוי בבניית הקשר הזוגי על ידי חופה וקידושין.

- חתן יכול לברך בעצמו את ברכת האירוסין.
- נהוג שהרב 'מסדר הקידושין' הוא המברך את ברכות האירוסין (כדי לא לבייש את מי שאינו יודע לברך וכן מחשש שבשל טרדת החתן הוא לא יתכוון כראוי).
- את ברכת האירוסין יש לברך לכתחילה בנוכחות עשרה אנשים בוגרים על מנת לתת פומביות לנישואין ושלא לאפשר קידושי סתר. בכך גם מתחדדת ההכרה אצל בני הזוג כי בניית בית בישראל היא מעשה פרטי ואינטימי שלהם, אך יש בו גם ביטוי לקשר החזק וההדוק לבניין עם ישראל כולו.

משמעות ברכת האירוסין

בברכה זו אנו מודים לקב"ה על כך שנתן לנו את דיני עריות ועל כך שבני זוג טרם הנישואין הם אסורים זה לזה ונהיים מותרים רק ע"י חופה וקידושין. זוהי בעצם הודאה על איסור שניתן לנו... (וזה כביכול תמוה) אך זה בא לחדד את ההודאה העצומה שקיימת בנו על כך שבזכות דיני עריות והדינים השונים הקשורים בשלבי הקידושין והנישואין אנו זוכים לחיות חיים שיש בהם קדושה - "מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין".

ג. האישה "נקנית"

משנה מסכת בבא מציעא פרק ד משנה ז
והאשה מתקדשת בשווה פרוטה.

משנה מסכת עדויות פרק ד משנה ז
האשה מתקדשת... בפרוטה ובשוה פרוטה.

אחת הדרכים לקדש אישה היא באמצעות
מתן כסף: הבעל נותן לאישה כסף או
חפץ ששוויו פרוטה

משנה מסכת קידושין פרק א משנה א
האשה נקנית בשלש דרכים, וקונה את עצמה בשתי דרכים. נקנית בכסף בשטר
ובביאה. בכסף- בית שמאי אומרים: בדינר ובשוה דינר. ובית הלל אומרים: בפרוטה
ובשוה פרוטה... וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל.

ליצירת קשר הנישואין בין איש לאישה ישנם שמות שונים אצל חז"ל-

"האשה מתקדשת", "האשה נקנית"

הביטוי 'האישה נקנית' מעורר פעמים רבות, שלא בצדק, את התחושה כאילו
מדובר כאן על האישה כעל רכוש של הבעל. אלא שכדי להבין את הדברים
לאשורם יש צורך להבין את משמעות הביטוי "קניין" אצל חז"ל.

משמעות ה"קניין"

השורש ק.נ.ה מתפרש בשני מובנים: 1. קניית חפץ. 2. יצירת מעמד חדש.

"קניין" בלשון המשנה הוא **מעשה בו אדם מראה גמירות דעת (=הסכמה מלאה) בנושא מסוים**. מעשה הקניין הוא נקודת האל-חזור בקשר מסוים, קניין, מסחר, נתינת מתנה, וכך גם קידושין.

הביטוי קניין בהקשר של נישואין מבטא **שינוי מעמד**. "האשה נקנית" - כלומר **היא משנה את מעמדה**. עד עתה היא היתה פנויה ומעתה היא מקודשת.

בהמשך המשנה אנו מוצאים את הביטוי "וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל" - אישה גרושה או אלמנה מעמדה משתנה, בשני מקרים אלה אין העברת כסף, ומכאן ניתן להבין שהכוונה היא לשינוי סטטוס ומעמד.

העובדה שהאיש נותן לאישה מטבע או חפץ ששוויו פרוטה בלבד, מלמדת שאין מדובר על קניין רכושני. מטרת נתינה זו היא ביטוי לרצינות כוונותיו של האיש המקדש את האישה בכך שהוא מעניק משהו משלו לאישה המתקדשת. האישה - גופה, רצונותיה, אינם רכושו של האיש, ואף פעם לא היו ולא יהיו שלו. הם שלה לעולם.

הערה - חז"ל לא נקטו בלשון קניין גם לגבי הגבר כיוון שאינו נחשב כ"משנה מעמד", שכן בתקופת המשנה הוא יכול היה לשאת עוד נשים.

ד. קידושין בטבעת

ד. 1 שווה פרוטה וטבעת

על אף שהמשנה בקידושין קבעה כי איש יכול להעניק לאשתו מטבע או חפץ שווה פרוטה, כבר בתקופות מוקדמות מאוד החלו לקדש דווקא באמצעות **טבעת** של כסף ויש אומרים דווקא טבעת של זהב. יש רמזים כי כבר בתקופת התלמוד קידשו בטבעת.

ספר החינוך מצוה תקנב

נהגו ישראל לקדש בטבעת להיות ביזה תמיד למזכרת, ואף על פי שבשוה פרוטה לבד אפשר לקדש מן הדין.

בנושא זה הוסיף הרב יצחק יוסף טעם מיוחד מהזוהר:

הרב יצחק יוסף, ילקוט יוסף, שובע שמחות כרך א, עמ' קפג

לכתחילה יש לקדש בטבעת ולא בכסף...לפי שהטבעת היא עגולה ואין לה קץ וסוף, כך הברית בין האיש לאשה היא ברית עולם ואין לה סוף.

שני טעמים לכך שנהגו לקדש **בנתינת טבעת** ולא בנתינת כסף או שווה כסף אחר:

1. הטבעת, הנמצאת באופן תמידי על ידה של האישה מהווה תזכורת קבועה לנישואין ולקשר בין השניים.

2. הטבעת העגולה מבטאת אינסופיות- כמו צורת המגל שאין לה התחלה וסוף כך גם הברית ביניהם הינה ברית עולם- הקשר והאהבה בין האיש לאשתו יהיו בע"ה נצחיים.

ד. 2 מתן הטבעת - אמירת "הרי את מקודשת לי"

בשעת הקידושין עונד החתן טבעת על אצבעה של הכלה ואומר:

**"הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת
משה וישראל"**

בעלי התוספות מסבירים את משמעותה של אמירה זו.

תוספות קידושין דף ב עמוד ב ד"ה אסר לה

הרי את מקודשת לי כלומר: להיות לי, מקודשת לעולם בשבילי. כמו 'הרי הן מקודשין לשמים', להיות לשמים. ופשטא דמילתא [ופשט הדבר] מקודשת לי - מיוחדת לי, ומזומנת לי. ...דגבי אשה במה דמתיחדת להיות לו, היא נאסרת לכל.

משמעות האמירה "הרי את מקודשת לי" שאומר החתן לכלה
בעת הקידושין היא "הרי את מזומנת ומיוחדת לי".
ה"קדושה" משמעה הפרשה והבדלה לצורך חיבור.

כמו שאנו אומרים 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו' - הקב"ה ע"י
המצוות מבדיל אותנו מן החול, מן הטומאה, או עולם הרשות,
לצורך חיבור ודבקות בו יתברך.

באופן דומה, בעת הקידושין האישה נהיית אסורה על כל
העולם, מובדלת ממנו - על מנת להידבק בבעלה בייחוד
אחד "ודבק באשתו והיו לבשר אחד".

ה. עדי הקידושין

שולחן ערוך אבן העזר סימן כז סעיף א

בכסף כיצד? נותן לה בפני שנים, פרוטה או שוה פרוטה, ואומר לה: 'הרי את מקודשת לי בזה':

הגהת הרמ"א: ויש אומרים שיש לומר לה: 'כדת משה וישראל' וכן נוהגין לכתחלה.

הרב משה מינץ, שו"ת מהר"ם מינץ סימן קט

ומראה הטבעת לאותן [ה]עדים שהוא שוה פרוטה, ויזהיר העדים שיראו נתינת הטבעת לאצבע הכלה. וישמעו דברי [החתן] שאמר הרי את מקודשת לי, וכן מקריא המברך את החתן: 'הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל'. ויזהר מאוד המקריא שלא יאמר "לי" בפירוש, דהוי כאילו הוא מקדש הכלה. ואז כשנתקדשה יאמרו כל העומדים [שם] מזל טוב.

למעמד הקידושין חייבים להיות שני עדים, כשרים לעדות שאינם קרובי משפחה (לא ביניהם, ולא בין העדים לבין החתן/הכלה).

להבדיל מעדים שמעידים על אירוע שקרה, עדי הקידושין נחשבים לא רק "עדי הוכחה" אלא גם "עדי קיום" - ללא נוכחותם אין תוקף למעשה הקידושין (גם אם האולם מלא מוזמנים)

העדים המיוחדים צריכים:

1. להתבונן היטב במתן הטבעת
  2. לשמוע את החתן אומר לכלה: "הרי את מקודשת לי...".
- נוכחות העדים ברגע זה היא הנותנת את התוקף ההלכתי והמחייב למעשה ומגדירה את בני הזוג כמקודשים זו לזה.

1. כתובה

הרב בנימין אדלר, הנישואין כהלכתם, כרך א עמ' שמז
החתן מוסר את שטר הכתובה לידי הכלה בפני שני עדים, כדי לצאת ידי דעות
הסוברים שאין תוקף לשטר עד שנמסר לידי הקונה... שטר הכתובה ישאר
ברשות הכלה, או ברשות אחד מקרוביה שישמור עליו עבור הכלה. ויש להיזהר
שלא תאבד הכתובה עקב טרדת החתונה. אין להניח את שטר הכתובה בידי
הבעל... ובהרבה מקומות נהגו שכותבים וחותמים שטר הכתובה בשני טפסים.
טופס אחד נמסר לידי הכלה וטופס השני מפקידים במשרדי הרבנות, וזאת שאם
במקרה יאבד שטר הכתובה מידי הכלה - יוכלו להסתמך על שטר המופקד בידי
הרבנים. בקהילות ספרדיות נהגו שהכתובה נמצאת ביד אם הכלה ובקהילות
אשכנז בביתם של בני הזוג.

להלן נקודות הקשורות לכתובה **כחלק ממעמד הנישואין**:

- הכתובה נקראת **בין** שלב הקידושין לשלב הנישואין (מיד לאחר שאמר החתן "הרי את מקודשת לי...") על מנת ליצור **הפרדה** ביניהם. בכך בא לידי ביטוי שאלו הם שני שלבים **שונים** בהליך. (מן ההיבט ההלכתי מאפשרת הפרדה זו לברך שנית על כוס יין את ברכת "בורא פרי הגפן" לפני שאר ברכות הנישואין).
- החתן עושה מעשה של **קניין** על הכתובה. כפי שהסברנו קודם, מעשה הקניין אין פירושו שהוא קונה את הכתובה, אלא שהוא מבטא את **אמירות הדעת שלו, את הסכמתו ואחריותו על כל הנאמר בה.**
- העדים משמעותיים **בשלושה צמתים** במהלך החתונה: בעת נתינת הטבעת והקידושין, בחתימתם על הכתובה ובעדותם על כניסת החתן והכלה לחדר הייחוד (אצל האשכנזים)
- החתן מוסר את הכתובה לכלה תוך אמירת '**הרי כתובתך**'. בכך מקבלת הכתובה תוקף הלכתי מחייב.
- יש **לשמור** את הכתובה היטב שלא תאבד.

העובדה שברגעי השיא של מעמד הנישואין יושבים ועוסקים במסמך משפטי, מלמדת את השיעור הראשון בזוגיות - אחריות. אהבה אמתית אינה רומנטיקה בלבד, אלא יש בה אחריות רבה והתחייבות גדולה.

ז. חופה

ז. 1 מהי חופה?

החופה היא חלק עיקרי ביצירת הנישואין, כפי שניסחו חז"ל בחתימת ברכת האירוסין: "מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין". המילה "חופה" מבטאת כיסוי, חסות והגנה, כפי שאומרת רות לבועז: "וּפְרִשֶׁתְּ כְנָפֶיךָ עַל אִמְתִּי" (רות ג, ט).

הראשונים נחלקו מה הוא המעשה הנקרא "חופה". יש שאמרו כי חופה היא החדר המיועד לחתן ולכלה (כתובות ז ע"ב, רש"י וריטב"א). יש שאמרו כי זוהי ההינומה: "משיצתה בהינומא הוי חופה שלה" (יומא יג ע"ב, תוספות), ומשום כך נוהגים שהחתן מכסה את כלתו בהינומה.

דעות נוספות נאמרו בראשונים. כך סיכם הרמ"א את הדברים. הרב משה איסרליש, רמ"א, שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן נה ויש אומרים שחופה אינה יחוד, אלא כל שהביאה החתן לביתו לשם נישואין. ויש אומרים שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה. ויש אומרים שחופת בתולה משיצאה בהינומא, ואלמנה משנתייחדו.

מנהג קהילות יוצאי ספרד הוא אחר. כך סיכם זאת הרב יצחק יוסף:

הרב יצחק יוסף, ילקוט יוסף, שובע שמחות חלק א, עמ' רמח

המנהג פשוט אצל הספרדים ועדות המזרח שאין החתן והכלה מתייחדים אחר החופה, אלא רק לאחר סיום הסעודה בביתם... כי כך נהגו כל גדולי התורה וארזי לבנון הספרדים ויוצאי עדות המזרח מדורי דורות, ומנהג רבותינו בידינו... ועיקר היחוד על פי מנהג הוא פריסת הטלית מעל החתן והכלה.

לסיכום: האפשרויות השונות להבנת המעשה הנקרא חופה:

1. **כניסת החתן והכלה לביתם המשותף** לאחר הנישואין (ללא ייחוד)
2. **פריסת טלית** או בד על שניהם יחד בעת החתונה
3. **כיסוי פני הכלה בהינומה**
4. **ייחוד החתן עם הכלה בחדר הייחוד**

אצל האשכנזים נוהגות כל הדעות הללו יחד בעת החתונה הספרדים אינם נוהגים שהחתן והכלה נכנסים לחדר ייחוד אלא הטלית המכסה את שניהם תחת החופה מהווה את הייחוד.

ז. 2 ברכות הנישואין

ברכות הנישואין

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. שֶׁהַכֹּל בְּרָא לְכַבוֹדוֹ:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. יוֹצֵר הָאָדָם:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר יוֹצֵר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ. בְּצֶלֶם דְמוֹת

מַבְנֵיתוֹ. וְהַתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בְנִין עֲדֵי עֵד. בְּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הָאָדָם:

שׁוֹשֵׁ תְשִׁישׁ וְתַגֵּל הָעֵקֶרֶת. בְּקִבוּץ בְּנֵיהַ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׂמַּח צֵיִן

בְּבִנְיָה:

שִׂמַּח מְשַׂמַּח רַעִים הָאֲהוּבִים. כְּשִׂמְחָה יִצִּירָהּ בְּגַן עֵדֶן מִקֵּדָם. בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׂמַּח

חַתָּן וְכֹלָה:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בְּרָא שְׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה. חַתָּן וְכֹלָה. גִּילָה רִנָּה.

דִּיצָה וְחֻדוּה. אֲהָבָה וְאַחֻוּה. וְשָׁלוֹם וְרַעוּת. מִהֲרָה ה' אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בְּעֲרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת

יְרוּשָׁלַיִם. קוֹל שְׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה. קוֹל חַתָּן וְקוֹל כֹּלָה. קוֹל מִצְהָלוֹת חַתָּנִים מִחֻפְתָּם

וְנַעֲרִים מִמְשִׁתָּה נְגִינָתָם. בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׂמַּח חַתָּן עִם הַכֹּלָה:

בברכות הנישואין יש גם ממד של **שבח והודאה** וגם ממד של **תפילה**.

הן שזרות יחד שלושה מעגלים:

- **המעגל הזוגי- האישי**, האינטימי והפרטי של החתן והכלה הכולל בקשות על השמחה שלהם זה בזה
- **המעגל הלאומי** - בקשות על עם ישראל וארץ ישראל (קיבוץ גלויות, תפילה לגאולה - מהרה ישמע בערי יהודה .. ועוד)
- **המעגל האוניברסאלי** - הודאה על בריאת העולם והמשך קיום העולם כפי שהוא בא לידי ביטוי בנישואין- בהולדת ילדים ובשמחה שהנישואין מביאים לעולם.

חורבן ירושלים והתקווה לבניינה

כדי לזכור את ירושלים בשעת החופה נהגו מספר מנהגים:

- פני החתן והכלה בכיוון ירושלים
- יש הנותנים "אפר מקלה" על ראש החתן על מקום תפילין של ראש, לקיים מה שנאמר: "פֶּאֶר תַּחַת אֵפֶר" (ישעיהו סא, ג)
- שבירת כוס: עם סיום החופה נוהגים לשבור כוס כדי להעלות את ירושלים על ראש שמחתנו.

נהוג שהחתן אומר בעת שבירת הכוס את הפסוקים מתהלים קל"ז:

אִם אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי:
תִּדְבַק לְשׁוֹנֵי לְחֵבֵי אִם לֹא אֶזְכְּרֶנּוּ אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחָתִי:

מנהגים אלו נועדו להזכיר לבני הזוג כי ביתם הנבנה בע"ה הוא חלק משרשרת הדורות של עם ישראל ובניינו מהווה חלק מבניין האומה ובניין ירושלים. החיבור בין איש לאישה הוא מעשה של תיקון, בנייה ויצירה, שיכולות להיות לו השפעות במעגלים מתרחבים.

הרחבה - (לא לבגרות)

כתב ה'שולחן-ערוך' (או"ח תקס, ב): "כשהחתן נושא אשה, לוקח 'אפר מקלה' ונותן בראשו במקום הנחת תפילין". ומניחים את האפר במקום שמניחים את התפילין של ראש. התפילין מבטאות את האמונה וההתקשרות המיוחדת של כל אחד מישראל עם הקב"ה, ולכן התפילין הן הפאר והעטרה של כל יהודי ויהודי. ובית המקדש, שעל ידו היתה מתגלה שכינה בישראל, מבטא את הקשר המיוחד שבין כלל ישראל לקב"ה. והואיל ובית המקדש נחרב ונשרף, ההתקשרות שלנו לקב"ה אינה שלימה. לכן דווקא ביום החתונה יש לתת לכך ביטוי, ולהעלות על ראשו של החתן אפר במקום פאר. רבים נוהגים גם לשבור כוס מתחת לחופה, כדי למעט את השמחה ולהזכיר את האבלות על החורבן

חדר ייחוד

בקהילות אשכנז -

- נהוג לאחר החופה הולכים החתן והכלה לחדר ייחוד כיוון שיש פוסקים הגורסים שהנישואין נשלמים כשהחתן והכלה מתייחדים לבדם בחדר נעול למשך מספר דקות.
- יש מבנות אשכנז שנוהגות לכסות את ראשן כיסוי מלא לאחר חדר הייחוד, אך נהגו מדורות כי כלה יכולה להסתפק בהינומה כל זמן החתונה.
- יש הנוהגות שלא לכסות את ראשן כלל במהלך החתונה מאחר שהליך הייחוד טרם הושלם (הרב חיים דוד הלוי, שו"ת עשה לך רב חלק ד סימן נה).

בקהילות ספרד -

נהגו שהייחוד מתקיים לאחר סעודת הנישואין, בבית שאליו הזוג ילך לאחר החתונה, ועל כן אינן חייבות לכסות את ראשן במהלך החתונה.

שמחת החתונה

לאחר החופה פונים לשמחת החתונה שעליה נאמר:

שולחן ערוך אבן העזר סימן סה סעיף א

מצוה לשמח חתן וכלה ולרקד לפניו, ולומר שהיא נאה וחסודה (פירוש מן "ותשא חן וחסד לפניו" [אסתר ב, יז]) אפילו אינה נאה.

הגהות רמ"א (שם):

ומצינו שרבי יהודה בר אילעי היה מרקד לפני הכלה; ומבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה.

ימי שבע הברכות

את שבע ברכות הנישואין חוזרים ומברכים בכל סעודה שנערכת עם החתן והכלה במשך שבעת ימי המשתה, בתנאי שיהיה מניין אנשים ובתוכם "פנים חדשות" - פניו של אדם שלא היה נוכח בחתונה או בסעודת "שבע ברכות" קודמת של אותו זוג.

שולחן ערוך אבן העזר סימן סד סעיף א

הנושא בתולה צריך לשמוח עמה ז' ימים, שלא יעשה מלאכה, ולא ישא ויתן בשוק, אלא אוכל ושותה ושמח עמה, בין אם הוא בחור בין אם הוא אלמון. וחתן אסור בעשיית מלאכה, ואסור לצאת יחידי בשוק.

ז. 3 סיכום - סדר החופה

הכניסה לחופה:

1. ההורים מוליכים את החתן לעבר הכלה, שם יכסה החתן את הכלה בהינזמה לעיני העדים. האבות מוליכים את החתן והאימהות את הכלה. יש הנוהגים שהורי החתן מוליכים את החתן והורי הכלה את הכלה.
2. החתן נכנס תחת החופה ואחר כך מגיעה הכלה.
3. בקהילות אשכנז נהגו שהכלה עם אמה ועם אב החתן סובבות סביב החתן שבעה סיבובים. החתן והכלה עומדים כשפניהם לכיוון ירושלים.

קידושין:

1. הרב מברך את ברכת האירוסין על היין
2. החתן טועם מן היין. אם הכלה נותנת לכלה לשתות מהיין.
3. החתן מקדש את הכלה באמירת: "הרי את מקודשת לי...". החתן עונד לכלה את הטבעת לעיני העדים.
4. בקהילות ספרד, החתן לובש טלית חדשה ומברך עליה ברכת "שהחיינו". יש הנוהגים לפרוס טלית מעל החתן והכלה.
5. יש הנוהגים שהחתן שובר את הכוס לזכר חורבן ירושלים בשלב זה.

המשך...

קריאת הכתובה:

1. לאחר מכן קוראים את הכתובה, כדי ליצור הפסק בין הקידושין לנישואין.
2. עם סיום קריאת הכתובה, החתן מוסר את הכתובה לכלה לעיני העדים.
3. יש העושים מעשה קניין וחותמים על הכתובה מתחת לחופה, ויש שעושים זאת לפני החופה.

נישואין:

1. מברכים את שבע ברכות הנישואין.

זכירת חורבן ירושלים:

1. שמים לחתן אפר מקלה על ראשו ו/או החתן שובר את הכוס לזכר חורבן ירושלים (מי שלא עשה זאת קודם). אמירת "אם אשכחך"

חדר ייחוד (לנוהגים כך)

שנזכה...
בעז"ה!

